

ZAKLADA LJUBO STIPIŠIĆ DELMATA
Pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske
prof.dr.sc. Ive Josipovića

SVEUČILIŠTE U ZADRU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U SPLITU
FESTIVAL DALMATINSKIH KLAPA U OMIŠU
GRADSKA KNJIŽNICA ZADAR

ZNANSTVENI SKUP

LJUBO STIPIŠIĆ DELMATA (1938. – 2011.)
- OBRISI STVARALAŠTVA I IDENTITETA

Zadar, 10. listopada 2014.

Znanstveni skup:

Ljubo Stipišić Delmata (1938. – 2011.) – Obris stvaraštva i identiteta
Zadar, 2014.

Nakladnik:

Zaklada Ljubo Stipišić Delmata

Za nakladnika:

mr. sc. Ivan Pehar, upravitelj Zaklade

Urednici:

doc. dr. sc. Daniel Miščin

mr. sc. Ivan Pehar

Inicijator i organizator:

Zaklada Ljubo Stipišić Delmata, Gradska knjižnica Zadar

Inicijativni odbor:

mr. sc. Ivan Pehar, mr. sc. Mirko Đinđić, Milko Belevski, prof.,

Suorganizatori:

Sveučilište u Zadru, Umjetnička akademija u Splitu, Festival dalmatinskih
klapa u Omišu

Organizacijski odbor:

mr. sc. Ivan Pehar, mr. sc. Mirko Đinđić, Milko Belevski, prof., Petra
Parać, red. prof. Vlado Sunko, Vesna Vuković, dr. med. dent., Dražan
Mladin, dipl. oec., prof. dr. sc. Robert Bacalja

Znanstveno/stručni odbor:

doc. dr. sc. Daniel Miščin, dr. sc. Jelka Vince Pallua, red. prof. Vlado
Sunko, izv. prof. Josip Botteri Dini, akademik Jakša Fiamengo, dr. sc.
Stjepan Matković

Lektor:

Tina Mihić

Grafička priprema i tisak:

Muscul fiber

Naklada: 200

ISBN 978-953-58275-0-4

CIP-Katalogizacija u publikaciji
Znanstvena knjižnica Zadar

UDK 78.071 Stipišić, Lj.(063)(082)
78:929 Stipišić, Lj.

ZNANSTVENI skup Ljubo Stipišić Delmata (1938.-2011.) -
Obris stvaraštva i identiteta (2014 ; Zadar)

Ljubo Stipišić Delmata (1938.-2011.) : obrisi
stvaraštva i identiteta / Znanstveni skup, Zadar, 10.
listopada 2014. ; <urednici Daniel Miščin, Ivan Pehar>. -
Zadar : Zaklada Ljubo Stipišić Delmata, 2014. - 32 str. ;
21 cm

ISBN 978-953-58275-0-4

140917005

Program povodom Znanstvenog skupa Ljubo Stipišić Delmata
(1938. – 2011.) – Obris stvaraštva i identiteta

SADRŽAJ PROGRAMSKE KNJIŽICE:

Program Znanstvenog skupa Ljubo Stipišić Delmata
(1938. – 2011.) – Obris stvaraštva i identiteta

Uvodna riječ: doc. dr. sc. Daniel Miščin, mr. sc. Ivan Pehar

Otvoranje Znanstvenog skupa i pozdravni govori u
Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru

Prijavljena izlaganja

8.30 – 9.00	prijava sudionika
9.00 – 9.15	pozdravni govori i otvaranje Znanstvenog skupa – Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru
9.15 – 14.15	izlaganja autora znanstvenih radova – Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru
14.30 – 15.30	pauza za ručak (restoran Rektorata Sveučilišta u Zadru)
15.45 – 16.15	polazak u Sveti Filip i Jakov (ispred Sveučilišta u Zadru)
17.00 – 17.30	svečano otkrivanje spomen-ploče Ljubo Stipišić Delmata u Svetom Filipu i Jakovu
17.30 – 18.00	misa zadušnica za maestra Ljubo Stipišića Delmatu u župnoj crkvi Svetoga Filipa i Jakova
18.15 – 18.45	polazak u Zadar
19.30 – 20.00	izložba slika Ljube Stipišića Delmate, HNK Zadar (hol)
20.00 – 21.30	koncert u čast Ljube Stipišića Delmate, HNK Zadar

Uvodna riječ

Kad bismo popis imena i tema koje čine znanstveni skup o Ljubi Stipišiću Delmati prepustili prevlasti navike i rutine, čini se da bi najvažnije ostalo skriveno. Naime, taj popis nije tek ispunjena formalnost bez koje nema ni susreta ni ozbiljna razgovora o dogovorenoj temi ili osobi. Ne iscrpljujući svoj smisao tek u tome, u ovaj je popis utkana dragocjena dvostrukost. S jedne strane, ti se naslovi mogu razumjeti prvenstveno kao pokušaji sricanja odgovora na jedinstveno pitanje o obilježjima i smislu tragova nezaboravljene nazočnosti Ljube Stipišića kraj nas. Svaki je naslov izlaganja zapravo govor o tragu, o izgubljenosti blizini, skrivenosti, Delmatinoj prisutnoj odsutnosti, prišaptaj o obvezi, čuvanju, nezaboravu i nadi. Ti tragovi uvijek su čujni. Oni se priopćuju kao pjev ili riječ bogatoga skladateljskog, melografskog ili etnografskog rada Ljube Stipišića. Skupljeni su u skladbe i ušiveni u korice njegovih pjesničkih zbirki, u brojne rukoveti njegovih nota i, u konačnici, u njegovo životno djelo, Animu Delmaticu.

Baš te dvije riječi o duši Dalmacije i ono nefizičko, duhovno u njima, kao da vodi k drugoj vrsti tragova koji se otkrivaju tek s one strane riječi, onkraj note i iza dveri tišine. Postoje li ti drugi tragovi, njihov je zov posve drukčiji. Ti se tragovi ne vide, skriveni su i kao da sa svakim novim nanosom vremena mijenjaju oblik, i tako žive. Za razliku od opipljivosti vanjskih tragova, ovi drugi kao da izmiču svakom dodiru i umjesto toga od nas traže da priznamo sebi i drugima koliko Ljube Stipišića ima u nama, koliko finih niti skrivenih u našim nutrinama odzvanja natrusima sjećanja na njegov glas, gestu, riječ ili notu. Znanstveni skup o Ljubi Stipišiću izraz je uvjerenja o neporecivoj vrijednosti njegovih vanjskih tragova, onih kraj nas, ali tu refleksiju nadahnjuje, usmjeruje i vodi upravo poštovanje i zahvalnost koju nalažu tragovi zasijani u nutrine onih koji u ovoj prilici uzimaju riječ.

Već i prije no što u toj osobitoj svečanosti znanstvenog skupa posvećenoga tom velikom čovjeku bude izgovorena prva riječ, zasigurno je moguće ustvrditi da je Ljubo Stipišić već sada svojevrсни klasik. Klasik je zato što, susrećući se s vrhuncima njegova djela, mi zapravo ne čitamo njih, nego ona nas. Doista, koliko se god nadali svojoj znanstvenosti ili se utjecali sjećanju ili stručnosti u govoru o Ljubi Stipišiću, u konačnici, ne propitujemo mi Ljubina djela i tragove, već ta djela i tragovi propituju nas. Naslov bi nam najopsežnije rukoveti njegovih nota mogao prišapnuti o čemu to bivamo pitani. Ime Ljube Stipišića utkano je u misao o identitetu, baštini, Dalmaciji i svetom iskonu ljudskosti. I to kao njegov skriveni, ali najčitljiviji potpis.

Urednici

Pozdravni govori i otvaranje Znanstvenog skupa u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru

900 – 915

Pozdravni govori – moderator mr. sc. Ivan Pehar

1. mr. sc. Ivan Pehar, upravitelj Zaklade Ljubo Stipišić Delmata i ravnatelj Gradske knjižnice Zadar
2. doc. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin, Umjetnička akademija u Splitu
3. Dražan Mladin, dipl. oec., ravnatelj Festivala dalmatinskih klapa u Omišu
4. prof. dr. sc. Ante Uglešić, rektor Sveučilišta u Zadru

Prijavljena izlaganja

915 – 10.00

SESIJA 1 – moderator akademik Jakša Fiamengo

1. izv. prof. Josip Botteri Dini: „Ljubo Stipišić Delmata, pjesnik, glazbenik, slikar – Obnovitelj i preporoditelj dalmatinske klapske pjesme i crkvenoga glagoljaškog pjevanja“
2. doc. dr. sc. Daniel Miščin: „Sveto u misli Ljube Stipišića“
3. dr. sc. Josip Lisac: „Dijalektalna podloga Stipišićeve zbirke *Rod titanski, rod žgincani*“
4. prof. dr. sc. Jerko Martinić: „Dalmatina glagolítico-psalmodica“
5. akademik Jakša Fiamengo: „Ljubo Stipišić Delmata ili put u iskone“

10.00 – 11.20

SESIJA 2 – moderator doc. dr. sc. Daniel Miščin

6. mr. sc. Tatjana Tomaić: „Duhovna baština Ljube Stipišića Delmate – identitet, moralne vrijednosti i tradicija“
7. doc. dr. sc. Vesna Šendula Jengiđ, dr. med.: „Maestro Ljubo – prijatelj, mentor i umjetnički spiritus movens Psihijatrijske bolnice Rab“
8. Doc. Blaženko Juračić: „Kontekstualnost subdominantnog polja u obradama Ljube Stipišića Delmate (Anima Delmatica)“
9. Lilijana Domić, prof.: „Podloga Čudotvornih slika maestra Ljube Stipišića“

10. **Stanko Špoljarić, prof.:** „Ljubo Stipišić Delmata – slikarski opus“

11.20 – 11.30 – stanica

11.30 – 12.45

SESIJA 3 – moderator doc. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin

11. **Belamarić, prof. i Milena Marijan Peranić, prof.:**
„Djelovanje Ljube Stipišića Delmate na Rabu“
12. **doc. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin:** „Ljubo Stipišić:
Moje prve 222 pjesme za dječje klape i školske zborove“
13. **Anita Gergorić, prof.:** „Dječje klape u osnovnim školama“
14. **dr. sc. Ivana Tomić Ferić i Žan Morović:** „Iz opusa
duhovne vokalne glazbe Ljube Stipišića Delmate: 7 misa“
15. **mr. sc. Vladan Vuletin:** „Maestro Ljubo Stipišić i Kaštela“

12.45 – 13.00 – stanica

13.00 – 14.15

SESIJA 4 – moderator dr. sc. Jelka Vince Pallua, viša znanstvena
suradnica

16. **Lidija Bajuk, dipl. etn. i antr.:** „I Božica Boga porodi“
17. **dr. sc. Jelka Vince Pallua, viša znanstvena suradnica:**
„Baštinska anima Dalmacije – prilog malog naroda identitetu
i obogaćivanju Europe“
18. **mr. sc. Mirko Đinđić:** „Stipišićev filipjanski teatarski trag“
19. **Miki Bratanić, ing. str.:** „Za križen – korizmeni napjevi s otoka Hvara“
20. **mr. sc. Jozo Ćikeš:** „Ljubo Stipišić i Pasijska baština“
21. **Katarina Duplančić, mag. muz.:** „Ljubo Stipišić Delmata –
melograf pučkoga crkvenog pjevanja“
22. **Ivica Kipre, mag. ethnol. et atnhrop., mag. hist. art.:**
„Narodna vjerovanja u Dalmaciji kao dio nematerijalne kulturne
baštine – prilog vrednovanju i razumijevanju“
23. **prof. dr. sc. Sanja Špoljar Vržina:** „Između Stipišićeva reanimiranoga
kozmoškog i hrvatskoga pučkog ostavinskog: metoda sinestetskoga
lječidbenog hrvatske tradicijske medicine“
24. **Đurđa Vukelić Rožić:** „Ljubo Stipišić Delmata: Haidin“

Izv. prof. Josip Botteri Dini
Split

Ljubo Stipišić Delmata, pjesnik, glazbenik, slikar – obnovitelj i
preporoditelj dalmatinske klapske pjesme i crkvenoga
glagoljaškog pjevanja

Sažetak:

Autor u svojem tekstu promatra višeslojnost u stvaralaštvu Ljube Stipišića Delmate, promatrajući ga prvenstveno s dva gledišta: objektivnog, analizirajući temeljne dosege njegovih objavljenih radova, ali i s osobnog motrišta. Nesumnjivo se može kazati da je podudarnost tih dvaju vidika uporište vjerodostojnosti Ljube Stipišića i kao autora i kao osobe. Autor osobito naglašava Stipišićevu osjetljivost za baštinu koja tvori identitet naroda, također primjećujući da je nemir jedna od temeljnih odrednica Stipišićeva odnosa prema Bogu, koja je, štoviše, dobro vidljiva i u njegovu pjesništvu i slikarstvu.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić, slikarstvo, nemir, baština, klapsko pjevanje, Bog

Doc. dr. sc. Daniel Miščin
Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu
daniel.miscin@gmail.com

Sveto u misli Ljube Stipišića

Sažetak:

Temeljna je hipoteza rada da je misao o Svetome jedan od stožernih pojmova i fenomena u misli i umjetničkom radu Ljube Stipišića. Taj pojam nalazi se u pozadini njegova odnosa prema tradiciji, nacionalnoj i osobnoj povijesti te pitanju o smrti i nadahnuću, i to kao njihov temelj. Razlog za takvo uvjerenje koje će rad nastojati argumentirati analizom njegova pjesničkog opusa i inih zapisa, može se pronaći i u tragovima jungovske misli o kolektivnome nesvjesnom u Stipišićevim razmišljanjima.

S druge strane, promatra li se iskon Svetoga u misli Ljube Stipišića s motrišta fenomenologije religije, čini se da je on blizak augustinovskom via iluminativa, unutrašnjem putu, čime se može objasniti Stipišićeva sklonost tišini, ujedno osnažujući tezu da je Sveto u njegovu svijetu neotkidivo od tišine.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić, Sveto, tradicija, povijest, smrt, kolektivno nesvjesno, tišina

Dr. sc. Josip Lisac
Sveučilište u Zadru
jlisac@unizd.hr

Dijalektalna podloga Stipišićeve zbirke *Rod titanski, rod žgincani*

Sažetak:

Nema nikakve sumnje o tome je li Stipišićevo djelo svestrano i veliko ili nije. U tu kategoriju osobitih vrijednosti ulazi i pjesnička zbirka *Rod titanski, rod žgincani*, koja je svakako važna po autorovu odmaku od kampanilizma, po odzemljenju, po kerempuhovštini, i tako dalje. No nećemo tu zbirku definirati književnopovijesno, nećemo ni svestrano obraditi jezik te čakavske zbirke. Posvetit ćemo se dijalektnim značajkama rečene pjesničke knjige kako bi se vidjelo što je pjesnik osjećao svojim govorom i govorom mnogih drugih, uz to što je arhaičnostima i eksperimentiranjima slijedio poetiku radikalnog prestrukturiranja, kao i neki drugi pjesnici, poput Tončija Petrasova Marovića.

Ključne riječi: čakavština, govor, poetika, Stipišić, zbirka

Prof. dr. sc. Jerko Martinić
Koeln
jerko.martinic@unitybox.de

Dalmatina glagolítico-psalmodica

Sažetak:

Da smo se kojim slučajem pri nagrađivanju izvedbi melodija prošlogodišnjega omiškog klapskog festivala vratili u mislima 40 godina, u ljeto 1973. godine, vjerojatno bismo se s lakoćom prisjetili jubilarnog uspjeha, koji je te godine pripao OKTETU „DC“ iz Vranjica, za izvedbu skladbe *Dalmatino, povišću pritrujena*, autora Ljube Stipišića Delmate. Po svemu sudeći, punih četrdeset godine poslije, sjaj tadašnjega velebnog uspjeha gotovo da ne izbljeđuje: nagrađenu skladbu brojne „klape“ interpretiraju uvijek ponovno s radošću i s užitkom. Originalnošću tekstova, a ujedno i specifičnošću melodijskog nastajanja, ta uspješno oformljena cjelina nameće se tako kao logičan izazov jednoj, makar i kraćoj muzikološki usmjerenoj analizi.

Ključne riječi: dalmatina, bašćanska *tavuleta*, glagoljaški serpentini, izlizani misali, *gustirne* žedne, po *žurnatin pritrujena*, naboj dalmatine, *judi ka kolone*, *psalmodico*, *cantor*

Akademik Jakša Fiamengo
Split
karoca@vip.hr

Ljubo Stipišić Delmata ili put u iskone

Sažetak:

Pojava Ljube Stipišića Delmate u hrvatskome kulturnom prostoru nije tek puka prisutnost još jednog glazbenika-pjesnika, kakvih u dalmatinskom ozračju, osobito onom endemičnom klapskom, ima na pretek. Kao da mu bi namijenjena misija svestranog istražitelja, koji uporno kopa po kori jezika i uvijek nalazi dublje razloge za riječ i njezin sklad u ozračju, nadahnut bremenitom poviješću i talozima duhovnosti. Ona se osjeća u svim porama života, u razgovorima, vodili se oni uz rasplamsala ognjišta ili kraj bunara, u polju ili na moru, u radu ili molitvi, ljubavi ili strepnjama, vjeri ili bunt, rođenju ili smrti. Nije bio prvi, ali je svakako jedan od najstrasnijih koji je osjećao da pjev i usmena predaja naših starih nisu tek puki instrument pokazivanja različitih stanja života i duha, već iskaz identiteta koji se ne predaje. Delmatino je glazbeno i literarno očitovanje put u iskone, misija prepoznavanja arhetipskoga, potvrda jezika koji smo naslijedili, govor koji nas je održao. On bez ostatka ustraje i na arheologiji riječi, iskušava ih i vraća u život, udahnjuje im pečate suvremenoga i svestremenoga. Rod žgincani ujedno je i rod titanski – bio slabšan i ponižen, on je i jak i prkosan, uvijek je itekako naš, domaći. Ustreba li, Delmata će ga i jezično nastaviti, protegnuti i u ovo vrijeme, domisliti pa i izmisliti, iskušati nadom, očvrtnuti vjerom. Rod delmatski išće glase priko grebih, reći će Dalmatinon pritrujen, ali i opijen njezinom postojanošću, marovićevski držeći da se ide iz jazika ditinjstva u ditinjstvo jazika. U tom smislu ni njegovo Petoknjžje nije samo filozofski poliptih, već višestavačni krik, od toga ne odustaje ni kad njegova čakavska anima dalmatica prostruji procesijama i kalvarijama, zazvoni klapskim tercama. U istom se slogu oživljuju virovanja, bogobojazne pismice i molitvice, na isti se način zagleda u likaruše i nagađanja oba vrimena i vrimenima te oba vladanja puka, zatim propitalice, diče igruše... Zaključno: ma koliko na se preuzimao punu odgovornost za izvornost klapske pjesme, pojava Ljube Stipišića nije samo glas pukog glazbenika i melografa, etnomuzikologa i zaljubljenika u baštinu, već znalca koji umije pomno osluškiivati ishodišta, dešifrirati usmenu mudrost puka, tumačiti signale vremena i života.

Ključne riječi: Kušaonica smisla, Inicijacije, Odgađanje spasa, Sjeme vremena, Djeca obećanja

Mr. sc. Tatjana Tomaić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Pula
Tatjana.Tomaic@pilar.hr

Duhovna baština Ljube Stipišića Delmate – identitet, moralne vrijednosti i tradicija

Sažetak:

Duhovnu baštinu svakog naroda formirali su pojedinci koji su svojim doprinosom na polju znanstvenoga, kulturnog i političkog djelovanja obilježili društvene procese i utjecali na razvoj društva. Čuvari nasljeđa, vizionari budućnosti, pilari društva, velikani koji su se usudili pokrenuti procese u cilju obnove i razvitka, boljeg sutra. Ljubo Stipišić Delmata ostavio nam je u nasljeđe nimalo lak zadatak jer put koji je slijedio obvezuje i nas snagom svoje spoznaje. Stipišićeva je snaga uporište u duši, poput duboke brazde u zemlji, sidra u uzburkanom moru. Njegov neprocjenjiv doprinos očuvanju glazbene baštine naše domovine, kao i velikom i dugotrajnom umjetničkom stvaralaštvu uz pedagoško djelovanje, bio je okosnica njegova plodonosnoga kreativnog izričaja. Maestro Ljubo Stipišić Delmata svojim je plodonosnim umjetničkim stvaralaštvom i radom na očuvanju kulturne baštine ostavio neizbrisiv trag u suvremenome hrvatskom društvu. Nasljeđe je to koje nas obvezuje i nadahnjuje u daljnjoj valorizaciji njegova utjecaja na očuvanje hrvatskog identiteta.

Ključne riječi: čuvar nasljeđa, vizija, hrvatski identitet

Doc. dr. sc. Vesna Šendula Jengiđ, dr. med.
Psihijatrijska bolnica Rab
vesna.sendula@gmail.com

Maestro Ljubo – prijatelj, mentor i umjetnički spiritus movens Psihijatrijske bolnice Rab

Sažetak:

Posljednjih desetak godina imali smo privilegiju poznavati, surađivati i prijateljevati s maestrom Ljubom Stipišićem Delmatom, čovjekom u kojem smo našli srodnu dušu, mentora, savjetnika – doista nesebična prijatelja. Prvi susret bio je sasvim slučajan i brzo nas je povezala duša. Duša koja pati i duša raspjevana. Često je navraćao u Kampor, uvijek oduševljavajući zaposlene i one na liječenju svojom dobrotom, toplinom i neposrednošću. Ponekad bi promatrao likovne radove bolesnika ili pregledavao njihove literarne uratke, a znalo se dogoditi da nas posjeti baš u vrijeme naših tonskih proba. Tada bi slušao zatvorenih očiju, dalek kao zvuk koji se širio prostorom. Međutim, kada smo zajedno radili na projektu, bio je vrlo egzakatan, praktičan i koncentriran. Razumio je maestro bez dodatnih riječi što znači stigma i zadao je vještim glasovima da iz vapaja proizvedu umjetnost i radost. Želio je umjetnošću poslati važnu poruku o tome da nas Bog smatra jednako vrijednima i potrebnima. U maestrovim porukama i nesebičnoj pomoći prepoznali smo praktičnu važnost, ali i salutogeni potencijal koji strast kreacije ima na bolest i patnju. Uz primjenu konvencionalnih terapijskih tehnika sa zahvalnošću se nastavljamo koristiti i naučenim modelima i maestrovim preporukama u našem svakodnevnom terapijskom radu.

Ključne riječi: Psihijatrijska bolnica Rab, duša, art terapija

Doc. Blaženko Juračić
Umjetnička akademija u Splitu
blazenko.juracic@inet.hr

Kontekstualnost subdominantnog polja u obradama Ljube Stipišića Delmate (*Anima Delmatica*)

Sažetak:

U ovom radu iznijet ćemo partikularnosti harmonijske dinamike slijedeći harmonijski diskurs kroz ritamsko-kinetičku, linearnu i akustičku dinamiku te specifičnosti konsonance i disonance u jedinstvu suprotnosti. Kontekstualizirajući subdominantne harmonije u obradama izvornih napjeva Ljube Stipišića u *Animi Dalmatici* uočiti ćemo njeno bogatstvo primjene nesavršenih i savršenih disonanci te harmonijskih napetosti; očekivanih rješenja koja uz kontekstualnost harmonijskih i melodijskih elemenata ostvaruju dinamičnost muzičkog tijeka uz neposredno djelovanje na slušatelja. Unutar praktičnog pojavljivanja disonance u subdominantnom polju izdvojiti ćemo jedinstvene disonance, disonance na nenaglašenom i relativno naglašenom mjestu, u postepenome melodijskom pomaku raspoređujući figurativne disonance kroz osnovne vrste: skretnice, prolaznice, prethodnice (anticipacije) i zadržice uz upotrebu slobodne ili napuštene disonance. Uočiti ćemo akordske disonance kao bitan i ravnopravan dio suzvučja (akorda) u kojem se pojavljuju i aktivno usmjeravaju njegovo rješenje. Uočiti ćemo fenomen prirodne disonance te sukcesivno ispoljavanje disonance. Zaključujemo da se tonalne labilnosti kriju unutar dviju kinetičkih funkcija dominante i subdominante te u različitim vidovima rješenja prema statičnoj funkciji tonike. Svojom raznovrsnošću upotrebe subdominantnog polja Ljube Stipišić Delmata ukazuje na bogatstvo upotrebe subdominantnog polja u kontekstu različitih glazbenih elemenata.

Ključne riječi: subdominantne harmonijske napetosti, nesavršene i savršene disonance, akordske disonance, sukcesivno ispoljavanje disonance

Lilijana Domić, prof.
Zagreb
lilijana.domic@zg.t-com.hr

Podloga Čudotvornih slika maestra Ljube Stipišića

Sažetak:

„(...) Vjerojatno je cijeli svijet ponajviše otvorena zagonetka u simbolima i brojevima, pa tako čovjek sebe drži i odgonetkom te otvorene zagonetke; dakako, ukoliko zaište uroniti u *kronologiju pohranjena Iskona* koji se u njemu projicira kao naslućena brojena Riječ.“ Tako je govorio maestro Ljubo Stipišić koji je ponajprije izučavanjem glazbe, glazbenom kreativnošću uronio u, kako kaže, kronologiju pohranjena Iskona. To je, čini se, ključna sintagma Stipišićeva polivalentnog djelovanja – uroniti u Iskon, kao uroniti u Prazor, gdje multimedijska kreativnost Ljube Stipišića objedinjuje područja Glazbe, Poezije, Slikarstva. Fokusiramo njegovo slikarstvo: u kovitlacu linija izdvaja se mreža, izdvaja se kao fundament, kao osnova. Ona se u tvarnosti potke izjednačava s bojom „utisnutom“ u platno. Kao da je u podlozi svake slike maestra Stipišića slika nad slikama: Veronikin rubac, iz fundusa takozvanih akeropita. *Akeropit* svjedoči više od obrisa lica, udova, tijela utisnutih u pivoje, u platno. *Akeropit* u mrežu tkanja, tkanine integrira sveto tijelo. Tu nema želja, kako dohvatiti ili dezintegrirati odraz, na djelu je kemija – zapisana u posvećenim pretvorbama. Turinsko platno, uopće Čudotvorne slike koje će maestro Stipišić tako i nasloviti, slijed su njegovih traganja i susreta sa Svetim. Uronjen u kronologiju *pohranjenoga Iskona*, zaokupljen točkom Očovječenja, njegovo slikarstvo raščlanjuje organsko, anorgansko i nedokučivo, sve što se integriralo u takozvani akeropit. A kaza maestro: „Čovjek u naslućenoj Riječi, sebe drži odgonetkom...“ Stipišićeva poezija, *Petoknjžje, Knjiga uzroka – knjiga posljedica*, kao i glazba, *Dalmatino, povišću pritrujena, Kalvarija*, potom slikarstvo, primjerice, Lica i mista, uvijek fokusiraju posvećene pretvorbe, mjesto i lik Očovječenja. (...)

Ključne riječi: kronologija, pohranjeno, Iskon, akeropit, Očovječenje

Stanko Špoljarić, prof.
Zagreb
stanko_spoljaric@yahoo.com

Ljubo Stipišić Delmata – slikarski opus

Sažetak:

Ljubo Stipišić Delmata zanosom i znanjem učinio je izuzetno mnogo na afirmaciji dalmatinske glazbene pučke baštine i njenog trajanja u suvremenosti, ali i vlastitim skladateljskim radom. Manje je znano da je Stipišić ostvario zanimljiv slikarski opus vezan uz klasičnu umjetničku estetiku. U okvirima likovne tradicije Stipišić je izgradio vlastitost izraza, osmišljenog na realističnoj interpretaciji motiva, s pomacima k varijanti ekspresionističkog poteza. Gesta i boja odražavaju neposrednost izraza (vidljivog i u spontanosti crteža) označenog snažnom emocionalnošću i neospornom kreativnom svježinom. Različitoj tematici Stipišić uvijek pristupa otvorenošću doživljaja zadirući u puninu slojevitosti sadržaja. Znatan dio Stipišićeva opusa vezan je uz prizore kršćanske ikonografije, u koje je utkan svjetonazor umjetnika u iskrenosti spram velikih tema vjere. Krajolik, odnosno slikovite vedute hrvatskih gradova, Stipišićev su česti interes građen sintezom činjeničnosti i ugođaja. Stipišić je velikan hrvatske kulture, svestrana osoba, u čijoj je djelatnosti slikarska dionica možda prividno manje važna, no itekako značajna.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić Delmata, slikarski opus

Mira Belamarić, prof.
Milena Marijan Peranić, prof.
Rab
mmarijan@mail.com

Djelovanje Ljube Stipišića Delmate na Rabu

Sažetak:

Maestro Ljubo Stipišić Delmata svojim je djelovanjem pokrenuo kulturno buđenje na otoku Rabu te privremeno smjestio ovaj otok uz bok najznačajnijih mjesta na kulturnoj karti Hrvatske. Organizirajući velika događanja kojima se promovira baština, a koja s godinama postaju tradicionalna, te potičući osnivanje klapa, osobito dječjih, bio je rapski učitelj, savjetnik i vođa. Manje je poznat i njegov rad s pacijentima psihijatrijske ustanove u kojem se još jednom očituje njegova misija posvećenosti malom čovjeku. Uz tradicionalne manifestacije, reafirmiranu klapsku pjesmu te značajna glazbena djela posvećena ovom otoku, u svojoj zanimljivoj rukopisnoj ostavštini namijenjenoj Rabljanima, ovaj velikan vizionarski razrađuje razvoj kulturnog turizma ovog otoka, ali i ostavlja prijedloge ostalih potrebnih projekata za budućnost otočana.

Ključne riječi: pokretanje manifestacija, otok Rab, terapijski rad, Klapska muka, revalorizacija kulturne baštine

Doc. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
vmilincu@inet.hr

Ljubo Stipišić: Moje prve 222 pjesme za dječje klape i školske zborove

Sažetak:

Autorica donosi prikaz Stipišićeva notnog izdanja namijenjenoga školskom uzrastu. Interpretacija će ujedno poslužiti za promišljanja o kriterijima pri izboru pjesama za dječje klape/školske zborove općenito te o obradama primjerenima dječjim klapama/zborovima. Na nekolicini primjera ukazat će se na dobre i one manje uspješne izbore i rješenja. Dana evaluacija potražiti će potvrdu u praksi.

Ključne riječi: klapa, klapska pjesma, dječja klapa, obrade

Anita Gergorić, prof.
viša savjetnica za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost
Agencija za odgoj i obrazovanje
anita.gergoric@azoo.hr

Dječje klape u osnovnim školama

Sažetak:

Autorica u tekstu opisuje razvoj dječjih klapa u osnovnim školama, preko utjecaja i stručnog djelovanja maestra Ljube Stipišića Delmate i mogućnosti koje pruža otvoreni model, prema Nastavnom planu i programu iz 2006., u prostoru izvannastavnih glazbenih aktivnosti. „I ovaj narod hrvatski je Pramajka svojih pjesama, a Otac bi jezik i načini govora ovoga puka, pa duša pjesme i njezin govor žive u stoljetnim brakovima. Ovdje povijest zastaje da bi iskazala činjenice, a i pučani-pjevači da bi objavili ljepotu, da kroz guste velove varljivih činjenica iznjedre pjev u kojem ćemo naslutiti i istinu o nedohvatljivim činjenicama.“ (Lj. Stipišić, Geneza klapske pjesme, Pjevane duhovne objave). Povezujemo li glazbenu kulturu s građanskim odgojem i obrazovanjem, ona je ostvariva u nizu sadržaja u kojima se kultura i stvaralaštvo povezuju sa slobodom sudjelovanja u kulturnom životu i uživanja u umjetnosti te umjetničkog izražavanja, kao i u raspravama o doprinosu različitih kultura svjetskoj kulturnoj baštini, slobodi izbora i masovnoj kulturi. U svrhu učinkovitog razvoja i unaprjeđenja kvalitete rada s vokalnim skupinama (dječjim klapama), organizacija stručnog usavršavanja za voditelje dječjih klapa (učitelje glazbene kulture) ključna je u primjeni novih metoda i tehnika poučavanja. Značaj regionalnih specifičnosti ističe se prenošenjem stoljetnoga povijesnog kulturnog bogatstva na mlade, pritom razvijajući emocionalne, estetske, društvene, moralne i duhovne vrijednosti, senzibilizirajući ih za interkulturalnu osobnu osjetljivost, kako prema svojoj, tako i prema kulturi i tradiciji drugih naroda. „Napjevi i skladbe ostaju na svijetu i poslije smrti svojih prvih neznanih i znanih roditelja, da kroz akorde (lat. ad cor – k srcu) ištu ljepotu, a nalaze ljepotu i istinu. Pa kao da napjev počne potpuno živjeti, dapače, rodi se istinski tek nekada u budućnosti, poslije svojega rođenja i poslije smrti svojih anonimnih roditelja... Stoga, u ovim pjesmama ne žive samo oni prvotni začetnici, već generacije koje su ih nadahnuto prenosile i pronosile, i pokoljenja koja će se tek roditi i navrijeme prihvatiti ostavštinu prethodnih. Eto, ovdje su u pjevu naši pučki neznani Praroditelji, naši dični pređi, pivaoci s čađava komina ovoga puka delmatskoga.“ (Lj. Stipišić, Geneza klapske pjesme, Pjevane duhovne objave)

Ključne riječi: Ljubo Stipišić Delmata, dječje klape, glazbena kultura, otvoreni model, izvannastavne aktivnosti, građanski odgoj, stručno usavršavanje

dr. sc. Ivana Tomić Ferić
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
itomicferic@net.hr
Žan Morović
Zadar
zan.morovic@gmail.com

Iz opusa duhovne vokalne glazbe Ljube Stipišića Delmate: 7 misa

Sažetak:

Vrijedan segment Stipišićeva stvaralačkog opusa na području duhovne vokalne glazbe predstavljaju mise – niska od sedam ostvaraja koji zrcale bašćinski zanos i skladateljevu srođenost s glazbenim arhetipom ovog podneblja. Crpeći energiju svoga kreativnog poriva iz tradicijskog humusa, Stipišić se vraća iskonu i pučkim tradicijama, onim nataloženim (pod)svjesnim motivima koji sublimiraju stečevine naše biološke i kulturnopovijesne zbilje – folkloru i njemu pripadnim referencijama, s kadšto prerađenim porukama, kadšto pak doslovnije prenesenima. Unutar bogate ljestvice raspoloženja – od ushitno iskazanog optimizma do kontemplativnosti u osjećajima molitve, kajanja, ufanja i utjehe – većina stavaka (sukladno standardnoj cikličkoj strukturi mise) oblikovana je u okvirima dvodijelnosti i trodijelnosti. Skladatelj izričaj zaodjenut je vokalnim slogom koji iskazuje sintezu tekovina klasične europske vokalne tradicije i zavičajnih glazbeno-folklornih pojava – od glagoljaškog pjevanja i spiritualnosti gregorijanike do svjetovne vokalne folklorne glazbe urbanih i ruralno-urbanih sredina obalnog dijela Dalmacije i njezinih otoka. Amalgamirajući sve te segmente u vlastiti skladateljski *procédé* na razini višeslojnih sinteza, Stipišić je u partiturama svojih misa (namijenjenih različitim vokalnim sastavima) oduhovio skrušenu molitvu, ali i osvijetlovio sakralnu tvorbu stvorivši nova, umjetnički vrijedna djela koja jesu i koja će zasigurno biti u području reproduktivnih interesa suvremene glazbene zbilje.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić Delmata, misa, duhovna vokalna glazba, baština, folklor

Mr. sc. Vladan Vuletin
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
vvuletin@ffst.hr

Maestro Ljubo Stipišić i Kaštela

Sažetak:

Da je Ljubo Stipišić bio neobično svestran te da se osim glazbom bavio i drugim umjetnostima, primjerice književnošću i slikarstvom, opće je poznato i o tome se pisalo u znanstvenoj i općoj literaturi. Budući da je na svim poljima svoga bogatog djelovanja ostavio zapaženog traga neuobičajene kreativne darovitosti, a ona se u literaturi o Stipišiću mahom vezivala uz Split, Solin, Trogir, Rab i Zadar, u ovom se radu prvi put donose brojni relevantni podaci o njegovu djelovanju i u Kaštelima – melografskom, voditeljskom, skladateljskom, književnom. Stipišić je, naime, krajem šezdesetih godina 20. stoljeća pomagao voditeljima klapa u Kaštel Sućurcu, ostvario je plodnu suradnju s kaštelanskim glazbenicima Berislavom Vuletinom i Vladanom Vuletinom, bavio se melografskim radom u Kaštel Sućurcu, Kaštel Gomilici i Kaštel Lukšiću, surađivao je s crkvenim pučkim pjevačima u gotovo svim kaštelanskim naseljima u kojima su djelovali, a ostvario je i zapaženu suradnju s Osnovnom školom „Bijaći“ iz Kaštel Novoga. Vrijedno je istaknuti da Stipišićevo djelovanje u Kaštelima seže od druge polovice 1960-ih do prvih godina 21. stoljeća. Članak je potkrijepljen brojnim, do sada neobjavljenim, faksimilima njegovih muzikalija i pisama te slikopisima.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić, Kaštela, Berislav Vuletin, Vladan Vuletin, Osnovna škola „Bijaći“

Lidija Bajuk, dipl. etn. i antr.
Institut za etnologiju i folkloristiku - Zagreb
lidijabajuk@gmail.com

I Božica Boga porodi

Sažetak:

Hrvatske božićne *kolende*, obredno-običajne napjeve u izvođenju ophodnika *kolendara* dalmatinskim, primorskim i istarskim naseljima, zabilježio je i hrvatski melograf, skladatelj i glazbeni pedagog Ljubo Stipišić Delmata (1938. – 2011.). Neke od njih odjekuju kozmogonijskim predodžbama starovjernih slavenskih Hrvata, napose one u kojima se u liku Bogorodice naslućuje pretkršćanska božica. Toj tezi pridonose pojedini etnografski podaci na širem hrvatskom području o drugim godišnjim obredno-običajnim ophodima, kao i o tradicijskim blagdanskim jelima.

Ključne riječi: kozmogonijska predodžba, kolenda, bogorodica, Božić, obredno-običajna tradicija

Dr. sc. Jelka Vince Pallua, viša znanstvena suradnica
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar - Zagreb
jelka.vince@gmail.com

Baštinska anima Dalmacije – prilog malog naroda identitetu i obogaćivanju Europe

Sažetak:

„Ako ikada uđemo u Europu, mi moramo sa sobom ponijeti zavežanj u kom će se nalaziti nešto za okrijepiti se duhovno i tjelesno. Da to bude prepoznatljiv identitet hrvatskog naroda. Ako budemo išli u Europu bez ikakvih prepoznatljivih identitetskih predodžbi, mi ćemo, jednostavno, biti roba za samljeti. Ali, ako se nametnemo kao mali narod s bogatom baštinom, cijenit će nas“. Riječi su to Ljube Stipišića koji je svoj doprinos tom *zavežnju* (jednoj od cjelina na skupu „Etnologija“) dao u obliku monumentalne knjige *Anima Delmatica*, 2012. U ovom se prilogu Delmatin opus nemjerljivoga kulturološkog značaja promatra u dva osnovna pojma – tradiciji i identitetu. Baštinska *anima* (srednje) Dalmacije, drevni stihovi i rime, priče, zvuci i napjevi, molitvice, vjerovanja, dječje igre, propitalice, zaboravljene riječi, sve to *pučko ostavinsko bogatstvo predaka* koje je sakupljao tijekom posljednja četiri desetljeća 20. stoljeća, Delmatina je borba pred naletom barbarstva i žrnja globalizacije protiv zaborava – osobnoga, dalmatinskoga, ljudskoga, općega estetsko-etičkoga, duhovnoga – za obogaćivanje nas samih i Europe.

Ključne riječi: tradicija, identitet, nematerijalna baština, tradicijska kultura, Dalmacija, etnologija, Ljubo Stipišić Delmata, *Anima Delmatica*

Mr. sc. Mirko Đinđić
Sveti Filip i Jakov
mirko.dindic@gmail.com

Stipišićev filipjanski* teatarski trag

Sažetak:

Autor analizira doprinos Ljube Stipišića Delmate u suvremenome kazališnom izričaju (npr. neverbalno kazalište) etablirane amaterske kazališne skupine „Kuntrata“ iz Svetog Filipa i Jakova. Stipišić, kao poznati zapisivač, melograf, skladatelj, pjesnik, slikar i u to vrijeme voditelj filipjanskih klapa uglazbio je četiri pjesme novinara, književnika i redatelja Davora Mojaša, koje sumiraju do tada „Kuntratine“ predstave. Njegov *intro* u „od riči počela – do mûka i kreta“, kako on naziva krug koji su filipjanski amateri ispunili kad su se odjednom odrekli „Riječi kazivanja“, Stipišić progovara kroz dalmatinsku klapu kao narator u predstavi *Rastanak* Davora Mojaša i „Kuntrate“ dajući joj i komentar i autentičnu „boju i zvuk“. Slika dolaska i povratka osoba – lica s fotografija – pretvara se u glas, žensko pjevanje... Pjesma i slika trepere na susretništu vidljivoga i nevidljivoga, svetoga i profanoga. Dugim smirenim pokretima izvodači sastavljaju dijelove slike, a pjesmom-glasom daju joj novi oblik, novo značenje. *Rastanak* se tako „nudi“ gledatelju i nazočniku slijedom scenskih slika i prizora nesna, uspomena i usloženih asocijacija kojima je ishodište trag usud i utiha noći od soli. Suza i mora. I pjesme.... Ostavljenih sudbina žena u crnini i izbljedenih fotografija voljenih, željenih, traženih i sanjanih. Ovaj nepoznati teatarski trag Stipišićeva opusa javnost nije imala priliku upoznati. Stoga je autorov cilj da osvjetli ovo Stipišićevo skladateljsko unošenje „svoje riči“ pune konteplativnosti i obogati predstavu pokušajem povratka, barem dijelom, na „riči počela“.

Ključne riječi: bezriječno kazalište, dalmatinska klapa, Sveti Filip i Jakov, „Kuntrata“, Davor Mojaš, *Rastanak*

* lokalni naziv za mjesto i mještane Svetog Filipa i Jakova: Filipjanac; ž. Filipjanka; *mn.* Filipjanci; *prid.* Filipjanski

Miki Bratanić, ing. str.
Split
miki@mikibratanic.com

Za križen - korizmeni napjevi s otoka Hvara

Sažetak:

Autor analizira ulogu i sakupljačku baštinu Ljube Stipišića Delmate o nematerijalnoj kulturnoj baštini – tradicionalne procesije *Za križen* na otoku Hvaru. Ljubo Stipišić Delmata, upravo tim imenom, *Za križen*, naslovio je serijal od osam audio kaseti, objavljenih 1985. godine, na kojima je snimio neke od korizmenih napjeva s otoka Hvara. Najviše su zastupljeni napjevi iz Velikog tjedna; solo pjevane poslanice, plačevi, molitve te skupna pjevanja, ali i ostali korizmeni napjevi. Snimanje nekih identičnih napjeva omogućilo je već tada uvid u njihovu različitost, na mikrolokaciji otoka, među mjestima udaljenima svega nekoliko kilometara, a iz ove današnje perspektive omogućeno nam je napraviti usporedbe intonacija i načina pjevanja u trodesetljetnom odmaku. U svojem radu autor će se usredotočiti upravo na onih šest mjesta koja sudjeluju u procesiji po kojoj su kasete dobile ime, s posebnim naglaskom na svoje mjesto (i mjesto Ljube Stipišića) Vrbanj, u kojem se s tamošnjim pučkim pjevačima, točno dva desetljeća nakon serijala *Za križen*, snimio nosač zvuka *Obredi Velike sedmice i procesija Za križen*. Kako je pučko pjevanje u Vrbanju, uz blago prirodno utjecanje klapskoga glasovnog odgoja i napretka kulture pjevačke inercije, izuzetno dobro očuvalo intonaciju korizmenih napjeva, a osobito onih iz procesije *Za križen*, zaključeno je da je to svojevrsan kompromis između gubljenja tradicije pjevanja odlaskom starih pjevača i njenog nastavka uključivanjem mladih generacija evoluiranih u glasovnim odrastanjima i mogućnostima.

Ključne riječi: *Za križen*, Vrbanj, korizmeni napjevi, pučki pjevači, kulturna baština, Veliki tjedan

Mr. sc. Jozo Čikeš
Udruga Pasijska baština - Zagreb
jozo.cikes@zg.t-com.hr

Ljubo Stipišić i Pasijska baština

Sažetak:

Autor obrađuje ulogu, značaj i suradnju Pasijske baštine i Ljube Stipišića 90-ih godina prošlog stoljeća do njegove smrti. Pasijska baština svake je godine upriličila po jedan, nekada i dva koncerta pučkih pasijskih napjeva s juga Hrvatske, u Stipišićevom odabiru i animaciji. Osim toga, Pasijska baština bila je i sigurna luka Ljubinu novom stvaralaštvu s pasijskim temama. Tako su nakon oratorija Kalvarija, koji je prouzveo ansambl Lado, nastali još oratoriji: Postaje križne puka našega, Rapska muka (klapska muka), te Uskrsnuće. (Uskrsnuće jedini cijelovečernji oratorij s uskrsnim sadržajem u hrvatskoj glazbenoj literaturi op. a.). Svi oni prouzvedeni su u Pasijskoj baštini i na svoj način plod međusobne suradnje, pa bismo mogli slobodno reći da su i pisani za Pasijsku baštinu, a da je Ljubo njen kućni skladatelj. Iz zahvalnosti prema toj činjenici, izdali smo i kompletan notni zapis *Kalvarije i Uskrsnuća*. Bilo je veliko zadovoljstvo biti svjedokom nastajanja tih djela koji sigurno ulaze u nezaobilazni hrvatski glazbeni fondus, te su puno pridonijeli razvoju i afirmaciji Pasijske baštine.

Ključne riječi: Ljubo Stipišić Delmata, Pasijska baština, kulturna baština

Katarina Duplancić, mag. muz.
Glazbena škola Blagoje Bersa - Zagreb
kate.duplancic@yahoo.com

Ljubo Stipišić Delmata – melograf pučkoga crkvenog pjevanja

Sažetak:

Melografski rad Ljube Stipišića Delmate za područje je etnomuzikologije jedno od njegovih najvažnijih područja djelovanja. Ovaj rad bavit će se problematikom Stipišićeva melografskog rada koji se odnosi na pučko crkveno pjevanje. Dio autorovih zapisa tog fenomena objavljen je još za njegova života na audio kasetama (Split i okolica – Veli Varoš, Stobreč, Vranjic, Solin; otok Hvar – mjesta Hvar, Sveta Nedjelja, Grablje, Brusje, Dol, Starigrad, Vrbanj, Vrboska, Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Zastrazišće, Gdinj i Sućuraj; otok Korčula – mjesta Vela Luka, Korčula, Žrnovo; Poljica kod Splita – mjesta Tugare, Kostanje, Srinjine, Jesenice i Podstrana; otok Brač – mjesta Bol, Dol, Nerežišća, Povelja, Praznica, Pučišća, Selca, Sumartin, Supetar, Mirca, Milna i Bobovišća), od kojih je dio digitaliziran te dostupan na mrežnim stranicama *Zaklade Delmata* (www.delmata.org). Osim objavljenih zapisa, postoje i oni neobjavljeni koji se nalaze u autorovoj privatnoj zbirci u vlasništvu njegove obitelji, koja mi je nesebično ustupila zapise pučkoga crkvenog pjevanja iz Kaštel Starog i iz mjesta Murter na istoimenom otoku. Još jedan izvor Stipišićevih zapisa pučkoga crkvenog pjevanja nalazi se u djelu *Anima Delmatica*, u poglavlju *Bogobojazne pismice i molitvice*. Saznanja o tome u kojim je mjestima Stipišić još snimao, kao i kakav je bio način njegova rada na terenu, mogla bi se upotpuniti jedino uvidom u originalne Stipišićeve snimke, od kojih je danas samo dio dostupan javnosti.

Ključne riječi: pučko crkveno pjevanje, Ljubo Stipišić Delmata

Ivica Kipre, mag. ethnol. et atnhrop., mag. hist. art.
Dubrovački muzeji – Etnografski muzej
ivica.kipre@yahoo.com

Narodna vjerovanja u Dalmaciji kao dio nematerijalne kulture baštine – prilog vrednovanju i razumijevanju

Sažetak:

U bogatom i vrijednom sakupljačkom radu Ljube Stipišića Delmate zapisi narodnih vjerovanja, magijskih postupaka, zagovora i molitvica čine posebnu kategoriju nematerijalne kulturne baštine. Doprinos njegovih zapisa, kao izvora za istraživanje i razumijevanje pojedinih elemenata i fenomena duhovne baštine Dalmacije, dodatno je potenciran dijalektološkim odrednicama, otkrivajući tako njihovo uporište u živoj ili permanentnoj narodnoj kulturi i njezinoj autentičnosti. Nematerijalna kulturna baština u posljednje je vrijeme predmet interesa velikog broja istraživača. S obzirom na različite oblike njezine manifestacije, pitanje vrednovanja, očuvanja i prezentacije zahtijeva različite pristupe. Ovaj rad tematizira pitanje narodnih vjerovanja i magijskih postupaka kao elemenata specifičnog sustava znanja, duhovnog svjetonazora, formiranoga na određenom prostoru, pod različitim kulturnim utjecajima. U tom smislu rad je prilog traganju za modelima vrednovanja, njihova prepoznavanja i održivosti u suvremenim životnim okolnostima. Autor na temelju analize i komparacije zapisa s područja srednje i južne Dalmacije pokušava odrediti logične i smislene cjeline s obzirom na njihovu funkciju, nositelje i predmet djelovanja. Posebna pažnja posvećuje se usmenim oblicima, magijskih formulama i zagovorima, njihovoj strukturi, simbolici i značenjima.

Ključne riječi: narodna vjerovanja, nematerijalna baština, bajalice, magijske prakse

Prof. dr. sc. Sanja Špoljar Vržina, znanstvena savjetnica
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar - Zagreb
Sanja.Spoljar-Vrzina@pilar.hr

Između Stipišićeva reanimiranoga kozmološkog i hrvatskoga pučkog ostavinskog: metoda sinestetskoga lječidbenog hrvatske tradicijske medicine

Sažetak:

Iščitavanje Stipišićeve *Anime Delmatice* sasvim jasno osvještava postojanje negativnih procesa s kojima se danonočno susrećemo – osiromašivanje svega *globalno* životnog na možda tri ili dva nagona održivosti. Jezikom psihoanalitičkog uvida – fiksacija, regresija i fokusacija dominiraju nabojem već podosta anksiozne narcističke scene multikulturalne pustoši, temeljeći je na osiromašenom spektru podražaja svih osjetila. Mrežom otpora istkanom kontinuiranim višedesetjetnim prikupljanjem bogatstva hrvatske tradicije sam se autor usjecima svojih *zapisa i živih razgovora* mudro suprotstavljao ovoj akceleriranoj stvarnosti i nama utirući put i mogućnost proširivanja *etnospoznajnog*. Da je Stipišić Delmata bio građanin nekih sjevernijih europskih krajeva, s tradicijom ukovanom u čelične kalupe progressa, njegov bi opus već zasigurno bio institucionaliziran i operacionaliziran bogatim financijskim ulozima te podignut na razinu nacionalnog dobra od općega kulturnog, znanstvenog i odgojnog značaja. U ovom se radu propituje samo jedan od mnogih razloga zašto njegovo djelo to i zaslužuje. Onaj u odnosu na zapise o lječidbenom bogatstvu hrvatskoga identitetskog i baštinskog pučkog života, koji se uz sav nemar, zapostavljanje i zaborav uvijek jednakom snagom opire *mimetičkom zaposjedanju*. Snažnije rečeno – „Ako uđemo ikada u Europu, mi moramo sa sobom ponijeti zavežanj u kom će se nalaziti nešto za okrijepiti se duhovno i tjelesno...“, govorio je Stipišić (Vince – Pallua, 2012:1354). Ne samo siguran u hrvatske identitetske silnice otpora globalnom bezumlju, već i svjestan da će doći dan kada će se viziji hrvatskog priobalja, *sinestetskoga lječidbenog* naboja suprotstaviti vizija bušilica, platformi i hedonističkih ulagača. U ovom radu baštinski zalog Stipišićevih zapisanih jedinica pučke bezvremene mudrosti poprima i više od metaforičnog značenja. Objašnjenje su višeznačno važne poruke Stipišića Hrvatima – „Čovječe, vrati se sebi!“, sve do fizičke održivosti.

Ključne riječi: tradicija, *etnospoznajno*, lječidbeno, sinestetsko

Ljubo Stipišić Delmata: Haidin

Sažetak:

Upoznavajući se s haikuom g. Stipišića, čitatelj vrlo brzo biva uvučen u svijet pjesnika-hajdičina koji živi svoj haiku te zabilježbama svjedoči o svom vremenu. Čovjek koji se zalagao za očuvanje i promoviranje hrvatskog identiteta i bogate hrvatske baštine, dugogodišnjim radom, razgovarajući, bilježeći i upoznavajući ljude, (do)živio je stvarnu Hrvatsku te je ovjekovječio između ostalog, i kroz haiku. Ova japanska pjesnička forma ima višestoljetnu tradiciju, a infiltrirana je u kulturu Zapada već puno stoljeće te se bilježi na 56 jezika. Haiku je način života, pjesnik-haidin poistovjećuje se sa subjektom svoje zabilježbe a njegov zapis svjedoči o autorovu trenutnom doživljaju i odnosu prema prirodi te razumijevanju čovjeka kao njenog dijela a ne njena gospodara. Hajdičin, g. Stipišić, prije svega nije materijalist te uspijeva sagledati posljedice besmislenog sakupljanja nepotrebnih materijalnih bogatstava i moći društvene manjine na uštrb većine. Moćnog čovjeka bogatstvo bi trebalo spasiti njegove (smrtne) sudbine u ovoj dolina suza. A takvost stvari, daleko je od toga. Stipišić, zna da izvan istine nema haiku pjesme (Ryokan), ali ni jednog istinski vrijednog i velikog djela, te da ovozemaljsko ljudsko biće ništa ne može iskupiti od prolaznosti. On zna da ljudski strahovi pretočeni su u usamljenost, liječeni od društva sugeriranim načinima življenja koji zapravo produbljuju gap među ljudima. Promatrao je kako ovaj problem raste naročito među mladima i neobrazovanima. Društveni život ako ikakav, sastoji se od prejedanja i opijanja. Obitelji se rijetko okupljaju a ljudi guše hvatajući nerealne ciljeve u bolesnoj ambiciji dokazivanja i prestiža. U svojoj misiji, između ostalog i uz pomoć haiku, g. Stipišić društvu osvjetljava probleme današnjice a ljude želi prosvjetliti ne bi li im pomogao. Neizbježnim humorom pogledom na svijet, ovaj hajdičin majstor je senrjua, pjesme po formi srodne haikuu. U tradicionalnom Japanu govorili su, ukoliko želiš biti obožavan i popularan pjesnik, tada ne piši senrju! Jer, senrju se bavi kritikom društva, ismijavanjem ljudskih slabosti i mana. A nitko, ni u koje vrijeme nije sklon slaviti čovjeka koji je zavirio u duše ljudi i njihove skrivane tajne. Veličina senrju majstora g. Stipišića, je u tomu što je sposoban narugati se i svojim mislima pa i malim ljudskim slabostima, te ih u obliku senrjua podastrijeti svijetu. A za to je, znamo, potrebna ljudska veličina.

Ključne riječi: haiku, zen, patnja, humor, prosvjetljenje